

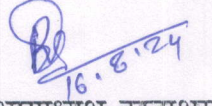
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केंद्रीय विश्वविद्यालय)

बी-04, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र कटवारिया सराय, नई दिल्ली-110016

सत्यापन प्रमाणपत्र

(प्राचीन न्याय वैशेषिकम्)

1. प्रमाणित किया जाता है कि शास्त्री में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।
2. प्रमाणित किया जाता है कि आचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।
3. प्रमाणित किया जाता है कि विशिष्टाचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।

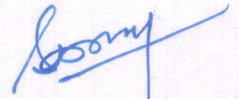

16.8.24

विभागाध्यक्ष हस्ताक्षर

नाम: श्री ०० प्रमोद शर्मा

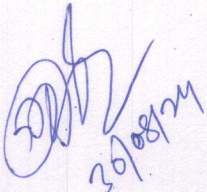
दिनांक: 16.8.2024

सत्यापित
VERIFIED

कुलसचिव / Registrar

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

30/8/24

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
न्यायविभागः (PSO)

विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्री

❖ मौलिकग्रन्थानामध्ययनं तथा च न्यायशास्त्रस्य ऐतिहासिकपरिचयं प्राप्नोति ।

1. न्यायशास्त्रस्य ऐतिहासिकपृष्ठभूमेः ज्ञानम् ।
2. न्यायशास्त्रे प्रतिपादितपदार्थानां परिज्ञानम् ।
3. पंक्तिशः ग्रन्थाध्ययनस्यानुप्रयोगः ।
4. विभिधटीकाकाराणां मतसम्प्रेषणस्य परिज्ञानम् ।

❖ आलोचनात्मक-व्याख्यानम्

1. विभिन्नाचार्याणां मतानां परिज्ञानम् ।
2. विभिन्नसिद्धान्तानां सर्वेक्षणं एवञ्च सम्प्रेषणम् ।
3. तार्किकपद्धतेः विकासः ।
4. विषयवस्तुनः पंक्तिशः अध्ययनम् ।

❖ सम्प्रेषणकौशलस्य विकासप्रणाली

1. ज्ञानस्य विकासः-यस्मिन् एकाधिकसिद्धान्तानां परिचयपूर्वकं परिज्ञानं करिष्यति ।
2. वर्तमानपरिस्थितौ न्यायशास्त्रस्य उपयोगितामूलकाध्ययनम् ।
3. शास्त्रान्तरविषयाणां ग्रहणकर्तुं सामर्थ्यस्य विकासः ।
4. स्वशास्त्र-शास्त्रान्तरयोः अन्तःसम्बन्धस्य परिचयः प्राप्नोति ।
5. आधुनिकन्यायालये स्वशास्त्रोक्त अनुमानप्रणाल्याः उपयोगविषयकं परिज्ञानम् ।

❖ बाह्यजगति स्वशास्त्रस्य यथार्थरूपेण उपस्थापनं कर्तुं क्षमतायाः विकासः

1. वाक्यशैल्यां उत्कृष्टतायाः विकासः

2. शुद्धलेखनकलायाः विकासः
 3. शास्त्रान्तरैः निष्णातानां सम्मुखे स्वविषयस्य सयुक्तिः उपस्थापनकौशलस्य विकासः ।
 4. वाक्कलायां तथा च विषयप्रतिपादकलायामाधुनिकतकनीकेः प्रयोगस्य विकासः ।
- ❖ चिन्तनतार्किकमतयोः विकासः- अस्य चिन्तनकर्तुः क्षमतायाः तथा तर्कमूलकाभिव्यक्तेः विकासः भविष्यति ।
1. टीकाग्रन्थाध्ययनेन चिन्तनशक्तेः विकासः ।
 2. टीकाग्रन्थाध्ययनेन तार्किकयोग्यतायाः अभिवृद्धिः।
 3. स्वशास्त्रस्य समाजोन्मुखी अनुप्रयोगः ।
 4. शास्त्रार्थप्रक्रियायाः नवोन्मेषः ।
- ❖ सामाजिककौशलस्य विकासः- अस्य शास्त्रस्य समाजोन्मुखी प्रभावः ।
1. समाजस्य प्रत्येकस्तरेषु शास्त्रविधिना समाजस्य उन्नयनम् ।
 2. आन्तरिककौशलानां विकासः ।
 3. समूहमूलककार्यप्रणाल्याः विकासः ।
- ❖ लोकतांत्रिकाभिवृत्तिः - शास्त्रमर्यादायां लोकतांत्रिकमूल्यपरककार्याणि।
1. लोकतान्त्रिकाधारेणाध्ययनम् ।
 2. सुनागरिकस्य निर्माणम् ।
 3. लोकतान्त्रिकमूल्यानामनुशासनादयः ।
- ❖ सदाचार एवञ्च व्यवसायिकनैतिकता ।
1. शास्त्राध्ययनेन सदैव नैतिकशिक्षाप्रदानम् ।
 2. सदाचारोन्मुखी शिक्षणम् ।
 3. नैतिकमूल्यस्य हृत्करणम् ।
 4. समस्तकार्येषु सादृश्यतानुपालनम्।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिप्रथमवर्षम्, प्रथमसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, (आरम्भतःपदार्थसाधर्म्यवैधर्म्यनिरूपणान्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलस्य स्वरूपज्ञानेन सह तस्य सफलत्वज्ञानं भविष्यति। ❖ ईश्वरस्य अस्तित्वे प्रमाणानां ज्ञानं भविष्यति। ❖ पदार्थस्वरूपज्ञानेन शक्ति-सादृश्यादीनां पदार्थानाम् अनङ्गीकारे युक्तीनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ द्रव्यस्वरूपज्ञानेन सह द्रव्यत्वजातिसिद्धिप्रकारस्य ज्ञानं भविष्यति। ❖ गुणादिपदार्थानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ कारणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ पदार्थानां द्रव्याणाञ्च साधर्म्यवैधर्म्ययोः परिज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ समाजे मङ्गलस्य प्रयोजनव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ ईश्वरस्य जगत्कर्तृत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। पदार्थनिर्धारणे समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ द्रव्यस्वरूपं ज्ञात्वा तज्जातिनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ गुणकर्मादिपदार्थानां स्वरूपज्ञानेन सह सामाजिकौपयिकवस्तुनिर्धारणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अभावस्य स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तस्योपयोगित्वं साधयितुं समर्थो भविष्यति। ❖ पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणे योग्यतां प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कारणस्य तद्भेदानां च स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुजातानां कारणनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ द्रव्याणां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणे योग्यतां प्राप्स्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ न्यायशास्त्रस्य उद्भवस्य ज्ञानं महत्त्वस्य च ज्ञानम् प्राप्स्यति। ❖ ग्रन्थग्रन्थकारयोः विशेषपरिचयं ज्ञास्यति। ❖ मंगलाचरणस्य प्रयोजनम्, ईश्वरस्य सद्भावे प्रमाणम्, पदार्थस्वरूप-विवेचनम्। ❖ मीमांसकाभिमतशक्तिसादृश्यपदार्थानां खण्डनमित्यादि विषयाणां परिज्ञानं करिष्यति। ❖ द्रव्यस्वरूपविवेचनम्, द्रव्यत्वजातिसिद्धिः, अन्धकारस्य द्रव्यान्तरत्वखण्डनम्, गुणकर्मपदार्थयोः सामान्यपरिचयः। ❖ सामान्य/जातेः सत्तायां प्रमाणम्, विशेषसमवायाभावपदार्थानां स्वरूप विवेचनम् तथा च अभावस्याधिकरणरूपतायाः खण्डनम्। ❖ पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्ययोः निरूपणम्, कारणस्य स्वरूपं तथा च भेदानां निरूपणम्, अन्यथासिद्ध्यादि तत्त्वानां सम्यक् परिज्ञानम्, न्यायवैशेषिकशास्त्रे प्रतिपादितकारणतावादः एवञ्चोपयुक्ततत्त्वानां समाजोपयोगित्वप्रदर्शनम्। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिप्रथमवर्षम्, प्रथमसत्रम्, (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- वैशेषिकसूत्रम्, महर्षिकणादविरचितम्, चन्द्रकान्तवृत्तिसहितम् (1-2 अध्यायौ)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ धर्मस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ वेदस्य प्रामाण्यव्यवस्थायाः निर्वचनम्। ❖ पदार्थभेदप्रदर्शनम्। ❖ द्रव्यगुणकर्मविभागप्रतिपादनम्। ❖ द्रव्यगुणकर्मणां साधर्म्य-वैधर्म्यनिरूपणम्। ❖ सामानस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिव्यादीनां पञ्चभूतानां स्वरूपनिर्वचनं भविष्यति। ❖ गुणव्यवस्थायाः निर्वचनं भविष्यति। ❖ संशयहेतुनिर्वचनम्। ❖ त्रिविधकारणजन्यत्वस्य निरूपणं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ धर्मस्वरूपं ज्ञात्वा प्रवृत्तौ निवृत्तौ च व्यवस्थासम्पादने समर्थो भविष्यति। ❖ पदार्थानां सामान्यपरिज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति। ❖ पदार्थानां साधर्म्य-वैधर्म्यपरिज्ञाने योग्यतां प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सामान्यस्वरूपं ज्ञात्वा अनुगतप्रतीतिसम्पादने योग्यतां प्राप्स्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्यादीनां पञ्चभूतानां सामान्यार्थपरिज्ञाने योग्यतां प्राप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणव्यवस्थायाः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ त्रिविधकारणजन्यत्वस्य विशिष्टज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दस्य गुणत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ वैशेषिकदर्शनस्य सामान्यपरिचयः ज्ञास्यति। ❖ महर्षिकणादस्य परिचयो ज्ञास्यति। ❖ वृत्तिकारस्य परिचयो ज्ञास्यति। ❖ धर्मस्वरूपः, वेदप्रामाण्य-विचारः, पदार्थ-विचारश्च कर्तुं समर्थो भविष्यति।। ❖ द्रव्य-गुण-विचारो ज्ञास्यति। ❖ कर्मसामान्यविचारः, विशेषसमवाययोः विचारश्च कर्तुं समर्थो भविष्यति।। 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ द्रव्यत्वजातेः समवायिकारणस्य च विचारो कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ सत्ताजातेः सद्भावे प्रमाणम्, जातेः परापरत्वविचारः, विशेषस्य सदभावे प्रमाणञ्च। ❖ जलतेजसोः गुणविचारो ज्ञास्यति। ❖ वायोः द्रव्यविचारो ज्ञास्यति। ❖ सृष्टेः प्रक्रिया ज्ञास्यति। ❖ आकाशस्य एवञ्च कालस्य च द्रव्यस्वरूपविचारः ज्ञास्यति।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रप्रथमवर्षम्, द्वितीयसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, (पृथिवीनिरूपणादारभ्य प्रत्यक्षखण्डान्तो भागः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्याः स्वरूपज्ञानेन अवयवातिरिक्तावयविनः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ परमाणुसद्भावे प्रमाणस्य परमाणुस्वरूपस्य च ज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिवीभेदानां योजिजादिशरीराणां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ जलतेजसोः स्वरूपज्ञानेन सह तयोः भेदज्ञानं भविष्यति। ❖ वायुराकाशादीनां द्रव्याणां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ आत्मनः स्वरूपं तस्य चेतनत्वं इति परिज्ञानेन सह अन्येषां दार्शनिकानां मतानां ज्ञानं भविष्यति। ❖ बुद्धेः स्वरूपज्ञानेन सह लौकिकालौकिकसन्निकर्षाणां परिज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्याः स्वरूपं ज्ञात्वा परमाणुतः जगतः सृष्टिर्भवति इति वैज्ञानिकपक्षसमाश्रयणे समर्थो भविष्यति। ❖ पृथिवीभेदनिरूपणे योजिजादिशरीराणां परिज्ञानेन सह वृक्षादेः प्राणादिमत्त्वे वैज्ञानिकपक्षबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ जल-तेजसोः स्वरूपपरिज्ञाने वैज्ञानिकपक्षपरिज्ञाने च समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वायुस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य वैज्ञानिकपक्षबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ आकाशकालदिक्-तत्त्वानां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषामुपयोगित्वसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मनः चेतनत्वे युक्तिं ज्ञात्वा शरीराद्यात्मवादप्रत्याख्यानं समर्थो भविष्यति। ❖ बौद्ध-वेदान्ताद्यभिमततात्मवादविचारे युक्तीनां परिज्ञानेन सह समाजानुकूल्यप्रदर्शने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्धेः स्वरूपं ज्ञात्वा वस्तुप्रत्यक्षे लौकिकसन्निकर्षाणामुपयोगित्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अलौकिकसन्निकर्ष-स्वीकारे युक्तीं ज्ञात्वा तस्य वैज्ञानिकपक्षचिन्तने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. पृथिव्याः स्वरूपम्, पृथिवीत्वजातिसिद्धौ प्रमाणञ्च ज्ञास्यति । 2. अवयविसिद्धिप्रकारकं ज्ञास्यति ।। 3. परमाणुः सद्भावे प्रमाणं ज्ञास्यति ।। 4. पृथिव्याः निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 5. जलतेजोवायूनां निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 6. जले माधूर्यसस्य सद्भावे प्रमाणं ज्ञास्यति । 7. जलभेदनिरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 8. तेजसः निरूपणं कर्तुं योग्यो भविष्यति । 		<ol style="list-style-type: none"> 9. सुवणस्य तैजसत्वविचारः वायोः भेदनिरूपणमित्येषां विषयाणां ज्ञानं भविष्यति । 10. आकाशकालदिशः निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 11. आत्मत्वजातिसिद्धिविचारं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 12. चार्वाक-बौद्धसांख्यवेदान्तिनां मतखण्डनं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 13. न्यायवैशेषिकदर्शनानुसारेण आत्मानः व्यवस्थापनं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 14. बुद्धेः निर्वचनं कर्तुं योग्यो भविष्यति । 15. प्रत्यक्षस्वरूपविचारं कर्तुं योग्यो भविष्यति । 16. लौकिकालौकिकसन्निकर्षाणां विचारं कर्तुं योग्यो भविष्यति ।

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिप्रथमवर्षम्, द्वितीयसत्रम् (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम /Paper Name- वैशेषिकसूत्रम्, महर्षिकणादविरचितम्, चन्द्रकान्तवृत्तिसहितम् (3-4 अध्यायौ)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ आत्मसिद्धौ दोषाणां परिज्ञानं तन्निराकरणं च भविष्यति। ❖ मनसः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ आत्मनः नानात्वसिद्धिप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ भूतानां नित्यानित्यत्वविचारव्यवस्थायाः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रत्यक्षाप्रत्यक्षकारणयोः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिव्यादिकार्याणां विवरणं भविष्यति। ❖ निर्णयो भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मस्वरूपं ज्ञात्वा कर्तव्याकर्तव्ययोः निर्णये सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ आत्मसिद्धौ समुद्रावितदोषनिराकरणे योग्यतां प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मनसः स्वरूपं ज्ञात्वा मनः संयमव्यवस्थायां योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ जीवात्मनः नानात्वव्यवस्थापने योग्यतां प्राप्स्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ भूतानां नित्यत्वानित्यत्वविवेके सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ प्रत्यक्षाप्रत्यक्षकारणनिर्णये योग्यतां सम्पादयिष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पृथिव्यादिकार्याणां विशिष्टज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति। ❖ शरीरस्य विशिष्टं ज्ञानं सम्पादयिष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मस्वरूपविचारं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ आत्मसद्भावे प्रमाणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ देहादिव्यतिरिक्तात्मतत्त्वस्य व्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ मनसः विचारः करिष्यति। ❖ मनसः अणुत्वव्यवस्थापनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ तत्तद् गुणादीनां (रूपादीनां)परिज्ञानं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ विशेषेण सामान्यगुणादीनां विचारः करिष्यति। ❖ पृथिव्यादिद्रव्यवृत्तिगुणादीनां विचारः करिष्यति। ❖ रूपादिचतुष्टयस्य पाकजप्रक्रिया विचारो कर्तुं समर्थो भविष्यति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, तृतीयसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम /Paper Name- न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, (अनुमानखण्डादारभ्य गुणनिरूपणे असमवायिकारणगुणनिरूपणान्ता)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमिते: स्वरूपज्ञानेन सह तत्कारणस्य परामर्शस्य व्याप्तेश्च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ पक्षतायाः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ हेत्वाभासस्य तद्देदानां च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ उपमान - शब्दप्रमाणयोः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ जातौ शक्तिः व्यक्तौ वा शक्तिरिति मतं ज्ञात्वा जातिविशिष्टः व्यक्तिशक्तिवादस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ लक्षणायाः स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ स्मृतेः मनसश्च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ विशेषगुणानां सामान्यगुणानां च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमिते: स्वरूपं ज्ञात्वा तज्जनकस्य परामर्शस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। येन समाजे अनुमितिकारणव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ मीमांसाकाभिमतपूर्वपक्षव्याप्तिस्वरूपं ज्ञात्वा तन्निराकरणे युक्तीं च ज्ञात्वा सिद्धान्तव्याप्तिस्वरूपनिर्वचने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ पक्षतायाः स्वरूपं ज्ञात्वा तद्वैशिष्ट्यस्य समाजोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ सदहेतुपरिज्ञानेन सह तद्विपरीतस्य असदहेतोः परिज्ञानं भविष्यति। येन व्यवहारे असदनुमितेः निराकरणे समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दप्रमाणस्वरूपज्ञानेन सह शक्तिग्राहकनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ व्यवहारजगति शक्यार्थस्य लक्ष्यार्थस्य च परिज्ञानेन सह व्यवहारे अनुप्रयोगयोग्यतामवाप्स्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ स्मृतेः स्वरूपज्ञानेन सह आन्तरिकतत्त्वस्य मनसः परिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ मूर्तामूर्तगुणनिरूपणे सामान्य-विशेषगुणनिरूपणे च समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. अनुमानप्रमाणस्य उपयोगितां ज्ञास्यति। 2. अनुमानस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। 3. अनुमितेः स्वरूपं ज्ञास्यति। 4. अनुमितिकारणपरामर्श स्वरूपविचारः, मीमांसाकमतखण्डनस्य विचारः इत्येषां विषयाणां ज्ञानं भविष्यति। 5. सिद्धान्तव्याः प्रतियोगिताधर्मिकोभयाभावविचारो भविष्यति। 6. पूर्वपक्षखण्डनपूर्वकं सिद्धान्तपक्षतायाः व्यवस्थापनं करिष्यति। 7. वर्तमानसन्दर्भे हेत्वाभासस्यावश्यकतं प्रतिपादयिष्यति। 1. सव्यभिचारादिहेत्वाभासानां निर्वचने योग्यो भविष्यति।। 		<ol style="list-style-type: none"> 8. उपमानशब्दयोः स्वरूपं ज्ञास्यति। 9. व्याकरणादीनाम् अष्टशक्तिग्राहकविचारे योग्यो भविष्यति। 10. शक्तेः स्वरूपं ज्ञास्यति। 11. जातिशक्तिवादिनां मतखण्डनं ज्ञास्यति। 12. पद-पदभेदस्वरूपविचारे योग्यो भविष्यति। 13. शाब्दबोधे करणविचारे योग्यो भविष्यति। 14. स्मृतिमनसोः स्वरूपविचारे योग्यो भविष्यति। 15. गुणनिरूपणे मूर्तामूर्तादिगुणस्वरूपनिर्वचनं कर्तुं भविष्यति।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, तृतीयसत्रम्, (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- वैशेषिकसूत्रम्, महर्षिकणादविरचितम्, चन्द्रकान्तवृत्तिसहितम् (5-7 अध्यायाः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ शरीरसम्बन्धिकर्मणः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पृथिव्यादीनां कर्मविषयकचिन्तनं भविष्यति। ❖ मोक्षस्वरूपस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ वैदिककर्मणां निर्वचनं भविष्यति। ❖ दुष्टदुष्टभोजनस्य निर्वचनं भविष्यति। ❖ रागादीनां स्वरूपविज्ञानं भविष्यति। ❖ धर्माधर्मप्रवृत्तिहेतूनां निरूपणं भविष्यति। ❖ मनोदिवकालदिग्वृत्त परिमाणानां विवेचनं भविष्यति। ❖ संख्यादिगुणानां निरूपणं भविष्यति। ❖ शब्दार्थसम्बन्धस्य परिज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शरीरसम्बन्धिकर्मणः परिज्ञाने योग्यतां प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अदृष्टस्य जगत्कारणत्वव्यवस्थापने यथार्थज्ञानं प्राप्स्यति। ❖ मोक्षस्वरूपविज्ञाने सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वैदिककर्मानुष्ठानसम्पादने यथार्थज्ञानं प्राप्स्यति। ❖ दानप्रतिग्रहादीनां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ धर्माधर्मप्रवृत्तिहेतूनां विज्ञानेन लोकयात्रासम्पादने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ रूपादिगुणानां सामान्यस्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ संख्यादिगुणानां स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ रूपादिगुणानां विचारे समर्थो भविष्यति। ❖ पृथिव्यादीनां विचारे समर्थो भविष्यति। ❖ इन्द्रियशरीरयोः विचारे समर्थो भविष्यति। ❖ अदृष्टकरणत्वस्य व्यवस्थापनं करिष्यति। ❖ मोक्षविचारे समर्थो भविष्यति। ❖ आकाशकालात्मनः निष्क्रियत्वविचारः करिष्यति। 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ वेदस्य पौरुषेयत्वमिति व्यवस्थापनं करिष्यति। ❖ दृष्टस्य परिभाषा ज्ञास्यति। ❖ पाकजप्रक्रियं ज्ञास्यति। ❖ कार्यकरणस्य तादात्म्यखण्डनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। ❖ द्वित्वोत्पत्तिः विनाशप्रक्रियाः ज्ञास्यति। ❖ संयोगविभागयोः स्वरूपं ज्ञास्यति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, तृतीयसत्रम्, (तृतीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायसिद्धान्तमञ्जरी, जानकीनाथभट्टाचार्यविरचिता (आदितः उपमानखण्डान्ता)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ ग्रन्थस्योपक्रमं ज्ञास्यति। ❖ प्रमाणस्वरूपं तद्देदानाञ्च ज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रत्यक्षभेदानां ज्ञानं भविष्यति। ❖ अभावप्रत्यक्षस्य निर्वचनं भविष्यति। ❖ अभावविषये मीमांसकानां मतं ज्ञास्यति। ❖ मनसोऽणुत्वं ज्ञास्यति। ❖ अनुमानस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ व्याप्ति - परामर्शयोः स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ हेत्वाभासानां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ उपाधेः स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ परार्थानुमानस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ उपमानस्य स्वरूपं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारौपयिकत्वं साधयिष्यति। ❖ सन्निकर्षणामावश्यकतां साधयितुं समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अभावविषये मीमांसकानां चिन्तनं ज्ञात्वा स्वसिद्धान्तोपस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ इन्द्रियाणां वैज्ञानिकत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ मनसोऽणुत्वसाधने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अनुमानस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य व्यवहारौपयिकत्वं साधयिष्यति। ❖ व्याप्त्यादीनां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषां सार्थकत्वोपपादने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ हेत्वाभासानां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषामुपयोगित्वप्रतिपादने समर्थो भविष्यति। ❖ उपाधेः स्वरूपं ज्ञात्वा दोषनिराकरणे सामर्थ्यं जनयिष्यति। ❖ परार्थानुमानस्य सर्वोपयोगित्वं साधयिष्यति। ❖ उपमानस्य सार्थकत्वं सम्पादयिष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्वरूपं तद्देदानाञ्च ज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ अभावप्रत्यक्षस्य निर्वचने प्रयत्नवान् भविष्यति। ❖ हेत्वाभासानां परिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ परार्थानुमानस्य स्वरूपविषयकं ज्ञानं प्राप्स्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, चतुर्थसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, (गुणनिरूपणे निमित्तकारणगुणनिरूपणादारभ्य समाप्तिपर्यन्ता)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ निमित्तकारणगुणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ रूपादिचतुष्टयगुणानां स्वरूपज्ञानेन सह पाकजप्रक्रियायाः क्षणप्रक्रियायाश्च अधिगमो भविष्यति। ❖ संख्यादिगुणानां विशेषज्ञानं भविष्यति। ❖ बुद्धिनिरूपणे अवशिष्टानां अप्रमाणां संशयादीनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रामाण्यवादस्य व्याप्तिग्रहोपायस्य उपाधेश्च स्वरूपपरिज्ञानं भविष्यति। ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापने युक्तीनामधिगमो भविष्यति। ❖ अनुमानभेदज्ञानेन सह सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ विध्यर्थविषये न्याय-मीमांसामतयोः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ नञर्थस्य परिज्ञानेन सह अवशिष्टानां गुरुत्वादिगुणाम् अवबोधो भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ गुणानां निमित्तकारणत्वं ज्ञात्वा रूप-रस-गन्ध-स्पर्शगुणानां वैज्ञानिकपक्षज्ञापने समर्थो भविष्यति। ❖ पाकज-क्षणप्रक्रिययोः विषये आचार्याणां मतं ज्ञात्वा तयोः प्रक्रिययोः वैज्ञानिकपक्षं ज्ञास्यति। ❖ संयोग-विभागादिगुणानां कारणज्ञापने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाप्रमयोः कारणस्वरूपं ज्ञात्वा संशयादीनां शास्त्रेषु व्यवहारेषु च उपयोगित्वप्रदर्शने समर्थो भविष्यति। ❖ प्रामाण्यवादस्य व्याप्तिग्रहोपायस्य च शास्त्रीयपद्धतिं ज्ञात्वा व्यवहारे तदुपयोगित्वसाधने च समर्थो भविष्यति। ❖ उपाधेः स्वरूपं ज्ञात्वा दोषोद्भावेन समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वे युक्तिं ज्ञात्वा तत्प्रयोगे समर्थो भविष्यति। ❖ अनुमानस्य भेदं ज्ञात्वा व्यवहारे तदुपयोगित्वसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विध्यर्थस्वरूपं ज्ञात्वा प्रयोगोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ नञर्थं ज्ञात्वा समाजे निषेधोन्मुखीकरणे समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दस्य वैज्ञानिकपक्षावबोधने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ निमित्तकारणगुणानां स्वरूपज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापने युक्तीनामधिगमे समर्थो भविष्यति। ❖ अनुमानभेदज्ञानेन सह सुखदुःखादिगुणानां स्वरूपज्ञानं प्राप्स्यति। ❖ विध्यर्थविषये न्याय-मीमांसामतयोः परिज्ञानं करिष्यति। ❖ नञर्थस्य परिज्ञानेन सह अवशिष्टानां गुरुत्वादिगुणानाम् अवबोधे समर्थो भवितुमर्हति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, चतुर्थसत्रम्, (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- वैशेषिकसूत्रम्, महर्षिकणादविरचितम्, चन्द्रकान्तवृत्तिसहितम् (8-10 अध्यायाः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्धेः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ विशिष्टज्ञानकारणस्य परिचयो भविष्यति । ❖ निरपेक्षबुद्धिनां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ बुद्ध्यपेक्षशब्दानां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ इन्द्रियप्रकृतेः स्वरूपज्ञानं भविष्यति । ❖ अभावचतुष्टयस्य परिज्ञानं भविष्यति । ❖ अभावस्य प्रत्यक्षरूपत्वं ज्ञास्यति । ❖ आत्मप्रत्यक्षं ज्ञास्यति । ❖ सन्निकर्षस्य परिज्ञानं भविष्यति । ❖ अनुमितेः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ स्मृतेः स्वप्नस्य च स्वरूपज्ञानं भविष्यति । ❖ अविद्यायाः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ सुखदुःखयोः स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ कारणानां स्वरूपं ज्ञास्यति । ❖ धर्म – ईश्वरयोः स्वरूपं ज्ञास्यति । 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्धेः स्वरूपं ज्ञात्वा विशिष्टज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति । ❖ घटादिज्ञानेषु आत्मनोऽविषयत्वसाधने समर्थो भविष्यति । ❖ निरपेक्षबुद्धिनां परिज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति ।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्ध्यपेक्षशब्दविज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ इन्द्रियप्रकृतित्वस्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति ।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अभावानां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारनियमने समर्थो भविष्यति । ❖ आत्मप्रत्यक्षे युक्तिनां परिज्ञानं भविष्यति । ❖ सन्निकर्षस्य उपयोगित्वसम्पादने समर्थो भविष्यति । ❖ अनुमित्यादीनां यथार्थज्ञानानां स्वरूपविज्ञाने समर्थो भविष्यति । ❖ स्वप्नादीनामयथार्थज्ञानानां स्वरूपविज्ञानं भविष्यति ।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सुखदुःखयोः स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे कर्तव्याकर्तव्यनिर्णये च समर्थो भविष्यति । ❖ कारणस्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारोपयुक्तत्वं साधयिष्यति । ❖ धर्मस्वरूपं ज्ञात्वा कर्तव्याकर्तव्यनिर्णये सामर्थ्यं सम्पादयिष्यति । ❖ ईश्वरस्य जगत्कारणपक्षसाधने समर्थो भविष्यति ।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ बुद्ध्यादि विषये सांख्यमतस्य खण्डनम् । ❖ बुद्ध्यादि स्वरूपविचारे समर्थो भविष्यति । ❖ आत्ममनसोः अप्रत्यक्षत्व-व्यवस्थापनं करिष्यति । ❖ इन्द्रियजप्रत्यक्षस्य विवेचनं करिष्यति । ❖ सविकल्पप्रामाण्ये बौद्धमतस्य खण्डनं ज्ञास्यति । ❖ सामान्यविशेषयोः निरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । ❖ अभावभेदप्रदर्शनं करिष्यति । 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दादिप्रमाणानामनुमानान्तर्गतत्वे व्यवस्थापनं ज्ञास्यति । ❖ स्मृतिनिरूपणे समर्थो भविष्यति । ❖ आर्षज्ञानस्य निरूपणं ज्ञास्यति । ❖ स्वप्ननिरूपणं करिष्यति । ❖ शरीरावयवानां निरूपणे समर्थो भविष्यति । ❖ करणस्य भेदप्रदर्शनं करिष्यति ।

श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रिद्वितीयवर्षम्, चतुर्थसत्रम्, (तृतीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायसिद्धान्तमञ्जरी, जानकीनाथभट्टाचार्यविरचिता (शब्दखण्डतः समाप्तिपर्यन्ता)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दप्रमाणस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ शब्दत्वजातिसिद्धिप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ वृत्तिभेदानां स्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ जातिशक्तिवादस्य निराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ कार्यान्वितशक्तिवादखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ लक्षणास्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ समासशक्तिनिराकरणपक्षं ज्ञास्यति। ❖ व्यञ्जनायाः खण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ आख्यातार्थं ज्ञास्यति। ❖ शब्दबोधकारणस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ विध्यर्थस्वरूपं ज्ञास्यति। ❖ शब्दानित्यत्ववादं ज्ञास्यति। ❖ स्फोटवादनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ ज्ञानप्रामाण्यस्वरूपं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दप्रमाणस्वरूपं ज्ञात्वा तस्य व्यवहारौपयिकत्वसाधने समर्थो भविष्यति। ❖ वृत्तेः स्वरूपं ज्ञात्वा वाग्व्यवहारे नियमनं कर्तुं प्रभविष्यति। ❖ जातिशक्तिवादादिनिराकरणप्रकारबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ लक्षणायाः स्वरूपं ज्ञात्वा अन्यार्थबोधने समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ समासशक्तिवादं ज्ञात्वा तन्निकरणोपायतचिन्तने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ व्यञ्जनायाः निराकरणप्रकारं ज्ञात्वा अन्यार्थस्य चमत्कारार्थस्य बोधने सामर्थ्यं जनयिष्यति। ❖ आख्यातार्थं शाब्दबोधकारणं च ज्ञात्वा शब्दमर्यादायाः संरक्षणे समर्थो भविष्यति। ❖ विध्यर्थं ज्ञात्वा क्रियाकारित्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दनित्यत्ववादं निराकृत्य अनित्यत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ स्फोटवादस्य निराकरणे वैज्ञानिकपक्षसमाश्रयणे च समर्थो भविष्यति। ❖ ज्ञानप्रामाण्यनिर्णये युक्तिसमुपस्थापने च समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दत्वजातिसिद्धिप्रकारकं ज्ञानं प्राप्स्यति । ❖ जातिशक्तिवादस्य निराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ कार्यान्वितशक्तिवादखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ शब्दानित्यत्ववादविचारे समर्थो भविष्यति । ❖ स्फोटवादनिराकरणप्रकारकज्ञानं प्राप्स्यति । 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रितृतीयवर्षम्, पञ्चमसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायकुसुमाञ्जलि, उदयनाचार्यप्रणीता (हरिदासीसहिता, 1-2 स्तबकौ)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ मङ्गलश्लोकार्थं ज्ञास्यति। ❖ परमात्मनः निरूपणं भविष्यति। ❖ प्रथमाविप्रतिपत्तेरुपस्थापनं भविष्यति। ❖ संसारस्य आकस्मिकत्वनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ शक्तिवादस्य प्रत्याख्यानप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ अदृष्टस्य कारणत्वव्यवस्थापनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ अदृष्टस्य भोग्यनिष्ठत्वनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ सांख्याभिमतप्रकृतिकारणतावादनिराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ चार्वाकस्य देहात्मवादस्य खण्डनप्रकारस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ बौद्धाभिमतक्षणभङ्गवादखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ संकरस्य जातिबाधकत्वं ज्ञास्यति। ❖ प्रथमस्तबकस्य सारं ज्ञास्यति। ❖ मीमांसकाभिमतद्वितीयविप्रतिपत्तेः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ मीमांसकमतखण्डनेन सह सर्ग-प्रलयसद्भावपक्षस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ द्वितीयस्तबकस्य सारं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ परमात्मस्वरूपज्ञानाय विशेषयोग्यतां प्राप्स्यति। ❖ अदृष्टस्य कारणत्वव्यवस्थापने योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ शक्तेपदार्थान्तरत्वनिराकरणे विशेषसामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शक्तिवादस्य व्यवस्थापने योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ अदृष्टकारणत्वव्यवस्थापने योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ अदृष्टस्य भोग्यनिष्ठत्वनिराकरणे युक्तिनां परिज्ञानं भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सांख्याभिमतप्रकृतिकारणतावादनिराकरणे युक्तिनां परिज्ञाने समर्थो भविष्यति। ❖ चार्वाकाभिमतदेहात्मवादनिराकरणप्रकारे सामर्थ्यं सम्पादयिष्यति। ❖ बौद्धाभिमतक्षणभङ्गवादनिराकरणे सामर्थ्यं जनयिष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मीमांसाभिमतद्वितीयविप्रतिपत्तिं ज्ञात्वा तन्निराकरणे योग्यतां प्राप्स्यति। ❖ सर्ग-प्रलयसद्भावे मानानां परिज्ञाने समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. नव्यन्यायग्रन्थानां परिचयं ज्ञास्यति। 2. न्यायशास्त्रस्य आस्तिकदर्शने परिज्ञानं करिष्यति। 3. ईश्वरविषयकानाम् अन्यमतानां चिन्तनं मननं करिष्यति। 4. मतान्तरज्ञानात् तन्निराकरणोपायं चिन्तयिष्यति। 5. ईश्वरविषयकं दृढं मतं स्थापयिष्यति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रितृतीयवर्षम्, पञ्चमसत्रम्, (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायभाष्यम्, आचार्यवात्स्यायनविरचितम् (प्रथमोऽध्यायः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्य अर्थवत्त्वनिर्णयं करिष्यति। ❖ प्रथमसूत्रार्थस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ सूत्र भाष्यदिशा अपवर्गसूत्रार्थस्य परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दानां प्रमाणानां स्वरूपज्ञानं सूत्रभाष्यदिशा भविष्यति। ❖ आत्मादिद्वादशप्रमेयाणां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ संशय-प्रयोजन-दृष्टान्त-सिद्धान्तपदार्थानां परिज्ञानं सूत्र-भाष्यदिशा भविष्यति। ❖ अवयवभेदानां तर्कनिर्णयवादजल्पवितण्डेति पदार्थानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। ❖ पञ्चहेत्वाभासानां त्रिविधछलानां जाति-निग्रहस्थानयोश्च स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रमाणस्य अर्थवत्त्वं विज्ञाय अर्थतत्त्वबोधने समर्थो भविष्यति। ❖ प्रथमसूत्रस्य प्रयोजनं ज्ञात्वा अपवर्गस्वरूपनिर्धारणे समर्थो भविष्यति। ❖ प्रत्यक्षादिप्रमाणानां स्वरूपं ज्ञात्वा व्यवहारे तेषामुपयोगित्वसाधयितुं समर्थो भविष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ आत्मादिद्वादशविधप्रमेयाणां स्वरूपं ज्ञात्वा तदतिरिक्तप्रमेयानङ्गीकारे युक्तिसमुद्भावेन च समर्थो भविष्यति। ❖ संशयादिपदार्थानां स्वरूपं ज्ञात्वा शास्त्रे व्यवहारे च तेषामुपयोगित्वसाधने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ परार्थानुमाने प्रतिज्ञाद्यवयवानां कथमुपयोगित्वं वर्तते इति सुविज्ञाय अनुप्रयोगसामर्थ्यं जनयिष्यति । ❖ वाग्व्यवहारे तर्क-निर्णय-वाद-जल्प-वितण्डानामनुप्रयोगं कर्तुं समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सूत्रभाष्याभिमतहेत्वाभासभेदानां स्वरूपं ज्ञात्वा वाग्व्यवहारे दोषमुद्भावयितुं समर्थो भविष्यति। ❖ वाग्व्यवहारे छल-जाति-निग्रहस्थानानामनुप्रयोगार्थं समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. न्यायशास्त्रस्योद्भवः विकासञ्च । 2. न्यायशास्त्रस्य विशेषता । 3. सूत्रकारस्य परिचयो ज्ञास्यति । 4. भाष्यकारस्य परिचयो ज्ञास्यति । 5. प्रमाणस्यार्थवत्त्वं ज्ञास्यति । 6. प्रथमसूत्रार्थस्य विचारो ज्ञास्यति । 7. अपवर्गस्वरूपं ज्ञास्यति । 8. प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दानां विचारः । 9. द्वादशप्रमेयानां विचारो ज्ञास्यति । 10. संशयस्य स्वरूपविचारो ज्ञास्यति । 		<ol style="list-style-type: none"> 11. प्रयोजनदृष्टान्तयोः अवधारणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 12. सिद्धान्तभेदप्रदर्शनं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 13. पंचावयवतर्कयोः स्वरूपविचारः ज्ञास्यति । 14. निर्णयस्य स्वरूपविचारः ज्ञास्यति । 15. कथावादजल्पवितण्डादीनां स्वरूपविचारः । 16. पञ्चहेत्वाभासाः ज्ञास्यति । 17. छलस्य भेदपूर्वकनिरूपणं कर्तुं समर्थो भविष्यति । 18. जातेः स्वरूपनिर्वचनं करिष्यति । 19. निग्रहस्थानस्य स्वरूपविचारः भाष्यकारस्य दृष्टिः । 20. दर्शनान्तरस्य मतसमीक्षा करिष्यति ।

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रितृतीयवर्षम्, षष्ठसत्रम्, (प्रथमपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायकुसुमाञ्जलिकारिका, उदयनाचार्यप्रणीता, हरिदासीसहिता (3-5 स्तबकाः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ बौद्धाभिमततृतीयविप्रतिपत्तेः निर्वचनम्। ❖ ईश्वरसिद्धौ अभावप्रमाणस्य अनुपयोगित्वप्रदर्शनम्। ❖ ईश्वरस्यासत्त्वप्रतिपादनं तत्खण्डनञ्च, अनुपलब्धौ योग्यताविशेषणस्य आवश्यकत्वपरिज्ञानम्। ❖ उपमानस्य ईश्वरबाधकतायाः वारणप्रकारस्य निर्वचनम्। ❖ शक्तिसादृश्यादीनां निराकरणप्रकारचिन्तनम्। ❖ शाब्दबोधे पदज्ञानस्य कारणत्वप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ अर्थापत्तेः प्रमाणत्वखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ अनुपलब्धेः प्रमाणत्वखण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ तृतीयस्तबकस्य सारं ज्ञास्यति। ❖ जैनाभिमततुरीयविप्रतिपत्तेः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ तस्याः खण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ स्तबकार्थसारं ज्ञास्यति। ❖ सांख्याभिमतपञ्चमविप्रतिपत्तेः खण्डनप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ ईश्वरसाधकहेतुनां परिज्ञानं भविष्यति। ❖ पञ्चमस्तबकसारं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बौद्धाभिमततृतीयविप्रतिपत्तिं ज्ञात्वा न्यायदिशा तत्खण्डनप्रकारचिन्तने सामर्थ्यं प्राप्स्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ अर्थापत्यादीनां खण्डनप्रकारं ज्ञात्वा ईश्वरसिद्धौ युक्तेः परिज्ञानसम्पादने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जैनाभिमततुरीयविप्रतिपत्तिं ज्ञात्वा तन्निराकरणोपायचिन्तने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सांख्याभिमतपञ्चमविप्रतिपत्तिखण्डनाय ईश्वरसिद्धौ हेतुवाक्योपस्थापनाय च समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. प्राचीननैयायिकानां परिचयं ज्ञास्यति। 2. वेदप्रामाण्यविषयान् तत्सम्बद्धं ज्ञानं प्राप्स्यति। 3. ईश्वरसिद्धये युक्तीनां परिज्ञानं करिष्यति। 4. विध्यर्थप्रयोगे समर्थाः भविष्यति। 5. ईश्वरः एव संसारस्य सृष्टेः कारणमस्ति इति ज्ञास्यति। 		

**श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
(केन्द्रीयविश्वविद्यालयः)**

Structure of the Undergraduate Programme as per Curriculum and Credit Framework for Undergraduate Programmes for 3 years Structure

दर्शनशास्त्रपीठम्, न्यायविभागः, विषयः- प्राचीनन्यायवैशेषिकम्

शास्त्रितृतीयवर्षम्, षष्ठसत्रम्, (द्वितीयपत्रम्)

पत्रनाम / Paper Name- न्यायभाष्यम्, आचार्यवात्स्यायनविरचितम् (द्वितीयोऽध्यायः)

पाठ्यक्रमस्य परिणामः (Course Outcomes)	इकाई	अधिगम-परिणामः (Learning Outcomes) (अध्ययनानन्तरं छात्राणाम् अधिगम-परिणामः)
<ul style="list-style-type: none"> ❖ संशयपरीक्षायाः परिज्ञानं सूत्रभाष्यदिशा भविष्यति। ❖ सूत्रभाष्यदिशा प्रमाणपरीक्षायाः परिज्ञानं भविष्यति। ❖ प्रत्यक्षप्रमाणपरीक्षायाः स्वरूपविज्ञानं भविष्यति। ❖ अनुमानप्रमाणपरीक्षायाः विज्ञानं भविष्यति। ❖ उपमानपरीक्षायाः विज्ञानं भविष्यति। ❖ शब्दप्रमाणपरीक्षायाः विशिष्टं ज्ञानं भविष्यति। ❖ अर्थापत्त्यादीनां निराकरणप्रकारं ज्ञास्यति। ❖ शब्दानित्यत्ववादं ज्ञास्यति। ❖ वर्णानित्यत्ववादं ज्ञास्यति। ❖ शब्दार्थनिर्णयं ज्ञास्यति। 	01	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सूत्रभाष्यदिशा संशयपरीक्षां ज्ञात्वा शास्त्रप्रवृत्तौ सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ सूत्रभाष्यदिशा प्रमाणपरीक्षां ज्ञात्वा प्रामाण्यस्य महत्त्वसम्पादने सामर्थ्यं प्राप्स्यति। ❖ प्रत्यक्षपरीक्षां ज्ञात्वा प्रत्यक्षस्य सर्वप्रमाणोपजीव्यत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ अनुमानपरीक्षाविधिं ज्ञात्वा प्रत्यक्षोपजीवकत्वेन अनुमानस्य व्यवस्थां सम्पादयिष्यति। ❖ उपमानपरीक्षां ज्ञात्वा उपमितुं सामर्थ्यं जनयिष्यति।
	02	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दप्रमाणपरीक्षां विज्ञाय शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति।
	03	<ul style="list-style-type: none"> ❖ शब्दनित्यत्ववादं निराकृत्य शब्दानित्यत्ववादव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति।
	04	<ul style="list-style-type: none"> ❖ वर्णानित्यत्ववादं निराकृत्य वर्णानित्यत्ववादव्यवस्थापने समर्थो भविष्यति। ❖ शब्दार्थनिर्णये न्यायमतोपस्थापने च समर्थो भविष्यति।
कार्यक्रमस्य परिणामः (Program Outcomes)		
<ol style="list-style-type: none"> 1. संशयस्य स्वरूपविचारे समर्थो भविष्यति। 2. संशयस्य परीक्षायां एवञ्च भाष्यकारस्य दृष्टिः ज्ञास्यति। 3. प्रमाणस्य परीक्षा तथा भाष्यकारस्य दृष्टिः ज्ञास्यति। 4. प्रत्यक्षानुमानोपमाशब्दप्रमाणानां परीक्षा कर्तुं समर्थो भविष्यति। 5. प्रमाणचतुष्टयस्य व्यवस्था ज्ञास्यति। 6. प्रत्यक्षादिप्रमाणस्य व्यवस्थायां सूत्रभाष्यकारयोः दृष्टिः ज्ञास्यति। 7. शब्दस्य प्रमाणान्तरत्वे व्यवस्थापनं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 8. शब्दार्थयोः सम्बन्धविचारो कर्तुं समर्थो भविष्यति। 		<ol style="list-style-type: none"> 9. शब्दनित्यत्वस्य व्यवस्थापनं करिष्यति। 10. पदस्य लक्षणं कर्तुं समर्थो भविष्यति। 11. जातेः स्वरूपविचारः ज्ञास्यति। 12. आकृतेः स्वरूपविचारः ज्ञास्यति। 13. व्यक्तेः स्वरूपविचारः ज्ञास्यति। 14. भाष्यकारस्य चिन्तनप्रणाली ज्ञास्यति। 15. शास्त्रान्तरस्य दृष्टिः ज्ञास्यति। 16. न्यायमतस्योपस्थापनं कर्तुं समर्थो भविष्यति।